

Agafem-nos-el bé
però prenguem-nos-ho
amb filosofia

Per Oriol Ponsatí-Murlà

Universitat de Girona

En el lloable esforç de guiar les nostres plomes pel rec-te camí de la catalana llengua, el *Diccionari* de l'Ins-titut d'Estudis Catalans (DIEC2) fa, de tant en tant, al-guna relliscada. Ni més ni menys, no cal dir-ho, que qualsevol altre diccionari i, per tant, ja d'entrada, val més que ens ho prenguem amb filosofia.

Segons el criteri del DIEC2, en la darrera frase s'uti-litza de manera normativament impròpia el verb *pren-dre*. El nostre diccionari preveu set accepcions transiti-ves d'aquest verb i tres d'intransitives, la darrera de les quals, dividida en dues subaccepcions, és l'única que té valor pronominal: «Un líquid, solidificar-se, espes-sir-se per refredament» (11.1) i «La sang, la llet, coa-gular-se» (11.2). Totes dues subaccepcions provenen, de manera gairebé literal, del *Diccionari general de la llengua catalana* de Pompeu Fabra; només que, per a Fabra, la segona subaccepció constituïa, més aviat, un simple exemple de la primera, car *coagular-se* (la sang, la llet) no sembla pas que vulgui dir res diferent de *solidificar-se* o *espessir-se* (un líquid) per refreda-ment. Però això, ara, tant és. La qüestió que aquí ens interessa és que, per descomptat, quan més amunt dèiem *val més que ens ho prenguem amb filosofia* no estàvem pas parlant de coàguls, de llet ni de sang, sinó de prendre —és a dir, acceptar, rebre, acollir, fins i tot entomar— les coses d'una determinada manera: amb filosofia. L'accepció a la qual ens hem de remetre, per tant, no és l'onzena sinó la tercera, que no és pas pronominal sinó transitiva: «Acceptar. *Pren el que et donen. Cal prendre les coses tal com són. Ell pren el seu mal amb paciència. Prendre a bé, a mal. Prendre bé, malament. Prendre de grat una cosa.*» L'accepció sencera, en aquest cas sí, de manera literal, prové de Fabra. Diccionari en mà, doncs, hauríem hagut d'es-criure *val més que ho prenguem amb filosofia* i no pas *val més que ens ho prenguem amb filosofia*.

No costa gaire d'endevinar per quin motiu mestre Fabra va excloure l'opció pronominal: *prendre's les coses així o aixà* té tot l'aire de ser un calc de *tomarse las cosas de una u otra forma*. Així, de la mateixa manera que els qui enraonen en castellà *se toman un café*, mentre que

els catalans no *ens el prenem* pas, sinó que *el prenem* (4a accepció), igualment no *ens prenem* les coses de cap manera sinó que *les prenem* com bonament podem. Ara bé, realment són equiparables en la seva manca de genuïnitat, *prendre's* («acceptar»; 3a accepció) i *pren-dre's* («ingerir»; 4a accepció)? O bé, en aquest cas, una opció que seria clarament poc idiomàtica n'està arrosse-gant una altra que sí que ho és, per simple convergència de totes dues en un mateix verb castellà?

Tinguem present, en primer lloc, que, més enllà de l'ús pronominal (amb el sentit de «coagular-se») que ja hem vist més amunt, el verb *prendre's*, en català, ha incorporat històricament el clític amb molta natura-litat i profusió. El cas més clar és el que reflecteix el sentit de *començar a o posar-se a*. N'hi ha prou d'obrir el *Tirant*, i hi trobarem «se pres a fer resposta a la letra que lo rey d'armes li havia portada» (I, 230), «se pres a dir» (II, 259), «se pres se a dir ses ores» (II, 370), «mija hora ans del sol post prengueren-se a ballar» (III, 43), «tots se prengueren a riure» (IV, 108), etc., sempre amb un complement verbal en infinitiu. El català ha perdut aquesta variant que el francès, per exemple,

---

Ens sembla revelador que
el mestre Jané proposi
«prendre's la llibertat»
com a sinònim d'allerar-se.

---

conserva encara avui amb perfecta naturalitat: *je me pris à pleurer*. Com també ha perdut la variant prono-minal seguida de preposició *a* i complement nominal, que tenia un sentit equivalent al mateix verb quan l'uti-litzem sense pronom i amb valor transitiu: «Que negú no's presés a armes» (Jaume I, *Crònica*, 415), «aquells que les sentiren van-se pendre a rem» (Ramon Mun-taner, *Crònica*, 82). És clar que cap d'aquests dos usos del verb *prendre's* no equival a *acceptar*. Simplement,

ens mostren com el verb ha tingut, històricament, un comportament pronominal perfectament genuí i molt menys restringit del que té actualment.

Tornem a l'ús que ens interessa. Des d'un punt de vista pragmàtic, la proscripció de la versió pronominal de *prendre* que correspondria a la tercera acceptió del DIEC2 representa un problema: deixant ara al marge si és o no una opció genuïna, la immensa majoria dels parlants perfectament competents de la llengua no *prenen la vida amb filosofia*, sinó que *se la prenen amb filosofia*. Aquest conjunt de parlants inclou, naturalment, els membres de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, especialment quan redacten els exemples continguts en el nostre diccionari normatiu. Així, la veu *filosofia* inclou una acceptió (3a) que és definida d'aquesta manera: «Saviesa de qui sap suportar les vicissituds de la vida.» La definició és de Fabra. Però l'enginyer de la nostra llengua —molt cautament— es va abstenir d'il·lustrar la definició amb cap exemple. El DIEC2, en canvi, hi afegeix l'exemple que el lector ja s'està imaginant. Efectivament: «*Prendre's la vida amb filosofia.*» Ais i uis. La relliscada és òbvia. L'exemple proposat no s'avé amb cap de les accepcions previstes en l'article *prendre*. És, però, l'exemple, el que constitueix la relliscada? O, més aviat, l'exemple ens fa veure que seria ben sensat i lògic incloure l'acceptió pronominal també a l'entrada *prendre*? Som més aviat d'aquest segon parer. I ho som per la mateixa raó que tant Fabra com el DIEC2 incorporen tant el transitiu *agafar* («*Agafar les coses pel bon costat. Agafar les coses tal com són. Agafar-ho malament, bé, amb entusiasme*», acceptió 8.2), com el pronominal *agafar-se*: («*Agafar-s'ho de broma, a la valenta*», acceptió 8.3). No sembla pas que els exemples que contenen cadascuna d'aquestes dues subaccepcions ens estiguin revelant cap diferència significativa: puc *agafar-ho bé* o puc *agafar-m'ho de broma*, i no sembla pas que estigui agafant-ho ni agafant-m'ho diferent en un i altre cas. No sembla que hi hagi d'haver, de fet, cap impediment, fins i tot, per a intercanviar els dos exemples: si puc *agafar-ho bé*, també dec poder

agafar-m'ho bé, i si puc *agafar-m'ho de broma* també dec poder *agafar-ho de broma*.

Quin sentit té, doncs, que puguem *agafar-ho bé* i *agafar-nos-ho bé* però en canvi només puguem *prendre-ho bé* però no puguem *prendre'ns-ho bé*? Si el sentit de la restricció era la convergència en el *tomar* castellà, no és pas més lluny de *tomar*, *agafar* que *prendre*. És cert que *agafar-se* ha mantingut un ús pronominal més extens que no pas *prendre's*. *Ens agafem* per no caure; *ens agafem* a la barana; *se'ns agafa* l'arròs. Encara que aquests usos no tinguin semànticament res a veure amb *acceptar*, podria ser que la freqüència amb què utilitzem *agafar-se* ens suscités una impressió de més genuïtat que no pas *prendre's*. No passaria, però, d'una mera il·lusió psicològica, sense cap fonament ni justificació de caràcter lingüístic. Diríem, fins i tot, que l'ús menys sovintejat de *prendre's* té la virtut, davant d'*agafar-se*, d'estalviar-nos ambigüïtats. Sortosament, el context es cuidarà d'aclarir-nos si, quan algú ens diu «*agafa-te'l bé*», ens està recomanant que ens prenguem amb bon humor un acudit o bé ens està advertint de la necessitat de mantenir ben fermat el nostre membre viril. Sant Context s'estalviaria la seva intercessió, en un cas com aquest, si la recomanació hagués estat: «*pren-t'ho (o pren-te'l) bé*».

Acabem amb dos apunts. Primer. Malgrat un ús espontani del tot estès i consolidat, ara com ara, de les 39 accepcions que la RAE preveu per al verb *tomar*, no n'hi ha cap que correspongui a l'opció pronominal en el sentit que aquí ens interessa. Sí, en canvi, que accepta el transitiu «*tomar a broma una cosa*» (acceptió 12). Per tant, des d'un punt de vista normatiu, la inclusió de *prendre's* en el DIEC2 no suposaria pas un calc del seu homòleg espanyol. I segon. De la mateixa manera que ens sembla significatiu que ningú, fins avui, hagi fet escarafalls perquè el DIEC2 contingui l'exemple «*prendre's la vida amb filosofia*», ens sembla igualment revelador que el mestre Jané proposi «*prendre's la llibertat*» com a sinònim d'*allerar-se* (*Diccionari de sinònims*, s. v. «*allerar-se*»). Si ens podem *prendre* la llibertat, doncs, *agafem-nos-la bé* i, per tant, també, *prenguem-nos-ho amb filosofia*. ☺